

Петко МАНГАЧЕВ*, pmangatchev@gmail.com

ГРАДИВНАТА ДЕЈНОСТ НА БЪЛГАРСКИЯ
ДИПЛОМАТИЧЕСКИ КОРПУС В ЧЕРНА ГОРА
(1897–2026)

ABSTRACT: *Exactly such a topic has never been developed in Bulgarian historiography. There are separate publications dedicated to collecting archival materials from telegrams and reports of Bulgarian diplomats who worked in Montenegro. But their content contains only official information collected in one place, but not the specifics of their fact-rich activity. Those details are also missing through which one can trace the real parameters of the truly constructive activity of the Bulgarian diplomatic corps on Montenegrin soil. And it is in any case important in its significance, scope and direction. Because it is about the constantly growing in volume of building sincere friendly relations by those ten Bulgarian diplomats who have worked devotedly during different historical periods in the name of good neighborliness, mutual respect and prosperity of relations between our two countries. Overall, this is a new reading of Bulgarian-Montenegrin diplomatic history.*

KEYWORDS: *Bulgarian diplomats in Montenegro; specific facts about their activity from the end of the 19th century; parameters of Bulgarian diplomacy in Montenegro during the period from the 20th century to the present day in the 21st century.*

В заглавието на тази статия далеч не случайно е поставено именно определението за градивната дейност на българския дипломатически корпус в Черна гора. Ако трябва да сме точни – това е релефно маркиране на качествено нова област в проявите на българската дипломация в тази често играеща ключова роля през различни исторически периоди европейска държава. В близкото и по-далечно минало двустран-

* Автор је публициста. The author is a publicist.

ните отношения между България и Черна гора като цяло са се движили по утъпканите коловози на протоколните срещи и политическото сътрудничество. Но днес сме свидетели на преход към съвсем ново практическо съзидание на българските дипломати в Черна гора. Тази крайно показателна линия в международното поведение на София към Подгорица в рамките на изискванията за европейската интеграция на страната поставя фокус върху видими и значими резултати – от подкрепата за местното самоуправление и инфраструктурни проекти до засилване на културния обмен и образователните връзки. В общата структура на отношенията между нашите две страни тази постъпателна българска дипломация на практико-приложни действия се оказва не по-малко важна от официалните държавни посещения. Защото тя гради мостове там, където думите често остават само в сферата на добрите намерения. В контекста на европейската интеграция на Западните Балкани, българският опит и експертиза се превръщат в съществен фактор, който помага на Черна гора не просто да следва пътя към Брюксел, но и да укрепва своите вътрешни институционални основи. В крайна сметка, градивността е най-висшата форма на дипломатическо влияние – тя именно оставя след себе си не само подписани меморандуми, а реални следи в общественото развитие и трайно доверие между нашите два братски народа.

На следващите страници предстои да премина последователно през всички наистина интересни и вълнуващи прояви в Черна гора на българската дипломация от края на XIX век до днешните ни дни на XXI век, които далече не са поток от отлетели безвъзвратно в пространството мигове. Това са години на следване и общуване със света на действието, мисълта и духа. Те именно доказват, на базата на архивните документи и личните ми разговори, че няма никаква необходимост да се предвижда бъдещето. То трябва да се създава. И което предстои да бъде направено на следващите страници.

Дипломатическият агент **Спас Константинович** (1854–1910) в Цетине връчва акредитивните си писма, както и лично послание от княз Фердинанд, до княз Никола I на 4 януари 1897 г. Приет е с почести и по протокол като представител на независима държава. Трябва да се отбележи, че българският дипломат е акредитиран не от министъра на външните работи, а лично от княз Фердинанд (който за първи път посещава Цетине на 26 юли 1898 г.). Определен интерес представлява за проучването споменаването на два пъти името на Константинович в писмото на черногорския княз Никола I до Фердинанд от 1 март 1897 г. Това са факти, които в никакъв случай не могат да бъдат пропуснати, тъй като категорично ясно разкриват каква е степента на доверие на

дватама сюзерени към българския дипломат. Ето дословно предадени двата текста първият от които гласи: „*Je l'ai lue et relue plusieurs fois, et Monsieur Konstantinovich, à qui Tu accorderas prochainement un très court congé, Te dira verbalement ce que j'en pense.*“¹ („Прочетох го и го препрочетох няколко пъти, а г-н Константинович, на когото скоро ще дадете много кратък отпуск, ще ти каже устно какво мисля за това“). В другия текст се посочва, че: „*M. Constantinovitch Te dira dans quel sens. Un pareil acte historique entre deux pays frères est cependant toujours quelque chose, par le temps qui court*“² („Г-н Константинович ще ти каже в какъв смисъл. Такъв исторически акт между две братски страни обаче винаги е нещо значимо в сегашната обстановка“). Спас Константинович остава на поста си до 1903 г. Дейността му в качеството на български дипломатически представител е съсредоточена върху докладване до Министерството на външните работи за отражението в Черна гора на балканските политически събития и Илинденско-Преображенското въстание. Докладите му обхващат множество теми: настроенията в черногорския двор по отношение на македонския въпрос, сръбско-черногорските отношения след Майския преврат в Сърбия, събирането на информация за въстаническите движения и бежанците. Спас Константинович е ключова фигура в историята на българо-черногорските отношения, тъй като е първият официален български дипломатически агент в Цетине. Той е удостоен с високи отличия, което потвърждава успешно то му справяне с деликатната мисия в черногорската столица и личните му контакти с княз Никола I. Достатъчно е да посочим удостояването му с черногорския орден „Данило I“ – втора степен /Велик офицер/ който е едно от най-значимите отличия, връчвани лично от княз Никола за изключителни заслуги към династията и държавата. А рангът „Велик офицер“ е много висок за дипломат от ранга на Спас Константинович и подчертава преди всичко личното отношение на княза към него.³

Димитър Ризов (1862–1918) служи като дипломатически агент на България в Цетина в периода 1903–1905 г. Тази мисия е ключов етап от неговата кариера, в която той съчетава професионалните си задължения с лични връзки и активна балканска политика. Основните аспекти на неговата дейност и престой в Черна гора включват преди всичко укрепване на двустранните отношения в период на напрежение на Балканите, непосредствено след Илинденско-Преображенското въстание. Неговата задача е да следи влиянието на Великите сили и съсед-

¹ Централен държавен архив, фонд 600К, оп. 3, архивна единица 150, лист 9.

² Централен държавен архив, фонд 600К, оп. 3, архивна единица 150, лист 10.

³ Централен държавен архив, фонд 3К (Монархически институт), опис 1, архивна единица 1162, лист 134–136.

ните държави върху черногорския двор. Димитър Ризов се жени за черногорка, което допълнително улеснява интеграцията му в местния елит и подобрява позициите му в дипломатическите кръгове на Цетине. Опитът му като инициатор за укрепване на балканското сътрудничество му позволява да се утвърди като един от основните идеолози на сближаването между балканските държави. По време на мисията си в Цетине той активно докладва за проявите на австро-унгарските и руските интереси в района на Западните Балкани, като се стреми да синхронизира българската външна политика с действията на Черна гора и Сърбия срещу османското управление. Неговият престой в Цетине завършва през 1905 г., когато е преместен като дипломатически агент в Белград. Той, заедно с Иван Ев. Гешов и Димитър Станчов, подготвя документа „Рго тетогиа“, който служи за основа на преговорите със Сърбия през 1911 г. В него се застъпва тезата за автономия на Македония, а ако това е невъзможно – за нейната подялба. В архивите попаднах и на един документ от съвсем друг характер. Това бе отговора на тогавашния председател на Народното събрание Петър Гудев до посланик Ризов по повод на негово запитване по какъв начин черногорски поданици могат да закупят земи в България. В писмото се посочваше, че подобни действия могат да бъдат извършени само след взето с мнозинство парламентарно решение.⁴ Целият свой дипломатически престой в Черна гора Димитър Ризов определя като „приятно задължение да поддържам и уягча племенните и братски връзка между нашите два народа“.⁵

Андрей Тошев (1867–1944⁶) е бележит български дипломат, държавник и учен, който заема поста на дипломатически агент (дипломатически представител) на Княжество България в Черна гора в периода 1905 – 1906 г. по време на управлението на княз Фердинанд I. Крайно любопитен е детайла за първата му случайна среща с черногорския княз Никола I в Цетине преди да връчи акредитивните си писма, която описва Тошев. Това определено е картина от една невероятна епоха на пасторална идилия: „*Не изминал още стотина-двеста крачки аз се намерих извън столицата пред изпречен напреде ми зид, в подножието на който свършваше улицата, или по право пътя. И тъкмо се питах накъде да завия, от дясно по един от няколкото странични по-тесни пътища се зададе без шум малък файтон с гумени колела и без капра, теглен от едно конче, което караше възраст, но бодър още*

⁴ Национална библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“, Български исторически архив, ф.14, оп.1, арх. единица. 576, стр. 48.

⁵ НБКМ - Български исторически архив, фонд 266, архивна единица 40, л. 14.

⁶ Загива на 10 януари 1944 г. по време на англо-американските бомбардировки над София.

черногорец, до когото седеше стройна красива жена в национална носия. В тая двойка лесно можях да позная княз Никита и княгиня Милена. Отстраних се да сторя път на файтона и леко се поклоних на княжеската двойка. Отговаряйки любезно на поздрава ми с кимване с глава княз Никита изпитателно ме изгледа и като продължаваше да кара размени няколко думи с княгинята“.⁷ Българският дипломат не пропуска да запечати впоследствие и други важни моменти от контактите си с черногорския държавен ръководител: „По време на закуската Никита край другото ме запитва за първите ми впечатления от Черна гора. „Да, казваше той, колкото е храбър и добродушен нашия народ, дваже повече е сиромашки той, защото земята ни е бедна. Простолюдие то у нас разправя, продължи той, че когато Господ Бог се заловил да твори грешната земя, изтървал уж от небето най-големите си камъни, които се разпиляли по нашата земя, та образували днешните канари и недостъпни чуки. Ще имате случай да видите какви усилия трябва да полага нашия селянин, за да разработи край скромната си хижа няколко десетки метра камениста почва, за да си посее малко картофи“.⁸

Андрей Тошев е натоварен със задачата да заздравя връзките между двете балкански държави в период на сложна геополитическа обстановка. В своите мемоари той подробно описва личните си срещи и разговори с черногорския владетел княз Никола I, разкривайки много точно и коректно неговите политически стратегии и интереси на Балканите: „По време на един разговор с княз Никита, воден в неговия кабинет на 17 октомври 1905 г., той между другото ми каза: „Никога повече от сега не се е чувствала по-повелително нуждата от едно сближение между България Черна гора и Сърбия. Това се диктува както от условията, при които се намират нашите народи, така и от отговорностите на техните владетели към бъдещето. А като е дума за съглашение, трябва да разбираме съглашение искрено, поставено на солидни, трайни основи. Всички други споразумения са плод или на мимолетни настроения, или на взаимна измама. Но нека да прибързам да кажа, че във вашите опити за споразумение със сърбите всякога вие сте били сравнително по-искрени. И аз вярвам, че ако братята сърби биха могли да бъдат по-скромни в своите претенции, нямаше да има особени спънки да се постигне едно трайно споразумение... След кратка пауза той продължи: „В такъв случай ще представляваме една голяма сила и ще държим в респект всички наши врагове. Тогава и Русия ще погледне на нас с друго око и няма да може да се бърка във вътрешните ни работи. Не се чудете като Ви казвам всичко това. Аз съм ис-

⁷ Тошев Андрей, Бегли спомени, С., 1931 г., стр. 144.

⁸ Тошев Андрей, Бегли спомени, С., 1931 г., стр. 146.

крен и убеден русофил, но не мога да разбере руската политика откак-то тя се отразява зле върху нашите интереси. А това вече от години е така. Русия няма дипломати. Вместо да се погрижи за усиляване на славянския елемент на Балканския полуостров, тя отиде да я бият японците, а пък тук предостави широко поле на австрийци и италианци, докато нейните агенти се занимават с всяване на раздори между славянските народи... На 30 октомври с.г. княз Никита отново ме покани на интимен разговор. И сега той отвори дума за споразумение между трите славянски държави на Балканския полуостров като прибави този път и Гърция“.⁹ Цитираният по-горе текст ме принуждава дълбоко да се замисля. Защото истинската мъдрост много рядко може да се види в дебелих томовете книги. Тя идва от богатия житейски опит.

На 4 ноември с.г. княз Никола I връчва на Авдрей Тошев лично писмо до Фердинанд в което изказва съображенията си за необходимостта от сключване на съюз между балканските държави. Българският дипломат веднага заминава за София с това писмо.¹⁰

Андрей Тошев полага големи усилия за защита на българското население, пострадало от османския реваншизъм след Илинденско-Преображенското въстание. Той постоянно се стреми да информира българското правителство за дейността на сръбската и гръцката пропаганда в Македония като настоява в своите доклади България да има ясна позиция по тези щекотливи проблеми. Безспорно най-значимият период в неговата дипломатическа кариера е свързан със създаването на Балканския съюз. Като пълномощен министър в Сърбия /1908-1913/ той е ключовата фигура в преговорите за българо-сръбския договор от 1912 г., който става основа за Балканската война.

Недялко Колушев (1870–1925¹¹) заема поста на дипломатически агент и пълномощен министър на България в Черна гора през два ключови периода в началото на XX век. Определен интерес представлява неговия доклад до министъра на външните работи и вероизповеданията ген. С. Паприков с дата от 26 септември 1908 г. относно реакцията на Черна гора по повод българското Съединение: „Имам чест да Ви заявя, че радостната вест за великото народно събитие в България се донесе в Цетине от тукашната Телеграфна агенция още на 22 септември по обяд. Скоро след това черногорския министър-председател дойде в упавляваното от мене Представителство, за да изкаже радостта си и поздравленията си. Излизайки на улицата ме посрещнаха престолонаследницата княгиня Милица, княз Мирко и княгиня Вяра и с викове

⁹ Тошев Андрей, Бегли спомени, С., 1931 г., стр. 177–179.

¹⁰ Тошев Андрей, Бегли спомени, С., 1931 г., стр. 181.

¹¹ Загива на 16 април 1925 г. по време на атентата в църквата „Св. Неделя“

„Vif le Roi de Bulgarie“, изказаха сърдечни поздравления и благопожелания. На следващия ден 23 септември официално съобщих на Черногорското правителство за извършеното велико народно събитие. Д-р Томанович ми каза, че Черна гора взема живо участие в радостта и щастието на братската България и ме помоли да представя на правителството на Негово Величество българския Цар горещите поздравления и благопожелания на черногорското правителство. След това Негово Кралско Височество ме повика в Двореца си и след като ме целуна няколко пъти, ми каза: „Целувам във Вашето лице целия български народ и желая да знаете колко безкрайно е щастието ми по случай окончателното освобождение на България!“. На излизане от двореца бях предмет на шумна манифестация от страна на събралия се народ, който викаше „Да живее българския Цар! Да живее братска България!“. През целия ден голям брой чиновници и граждани ме посетиха за да изкажат поздравленията си... За съжаление агитатори, надъхвани със сръбски шовинизъм и омраза към България, започнаха да разпространяват слухове, че между България и Австро-Унгария бил сключен съюз, според който българите откупили независимостта си с цената на окупрането на Босна и Херцеговина от австрийците. Манифестантите изпочупиха с камъни стъклата на представителството на Австро-Унгария“.¹²

По време на първия си мандат (1905–1914 г.) Недялко Колушев изиграва ключова роля в подготовката на Българо-черногорската спогодба от 1912 г., която е част от съюзните договори преди Балканската война. Вторият му период (1914–1915 г.) е доста труден тъй като дипломатическите отношения между България и Черна гора са прекъснати поради участието на двете страни в Първата световна война на противоположни страни. Основателно Колушев е смятан за един от най-добрите познавачи на черногорските дела и албанския въпрос в българската дипломация по това време. Той служи като български дипломатически агент и по-късно отново като пълномощен министър в Черна гора в периода преди и по време на Балканските войни. Той играе централна роля в сключването на тайната военна спогодба между България и Черна гора през август 1912 г. като преговаря директно с черногорския крал Никола I. Уговаря финансова помощ от 750 000 лева, която България да изплати на Черна гора за първите три месеца от войната. Точно тук следва да посочим нещо наистина безпрецедентно и никога повече не срещано в международната практика през XX век. За разлика от писмените договори със Сърбия и Гърция, отношенията с Черна гора първоначално се основават предимно на устна спогодба и доверие между

¹² Централен държавен архив, ф. 176К, опис 2, архивна единица 5, лист 59–61.

монарсите и техните дипломатически представители! Черна гора се задължава да започне военните действия първа, за да послужи като повод за останалите съюзници. Тя трябва да мобилизира около 40 000 войници и да атакува важни османски крепости в района на Албания и Косово, най-вече Шкодра. Документирано е, че Колушев е раздавал помощи на български бежанци от Македония, получавайки целеви средства от българското правителство за тази дейност.

ДЕЙНОСТТА НА ТЪРГОВСКИТЕ ПРЕДСТАВИТЕЛИ НА БЪЛГАРИЯ В ЧЕРНА ГОРА (1897–1906)

Димитър Самарджиев е ключова фигура в началото на официалните българо-черногорски отношения, като за неговата личност и дейност са известни следните детайли. Той е първият официален български представител в Черна гора, назначен за търговски агент в Цетине веднага след откриването на агентството през 1897 г. Тъй като по това време Княжество България е васално на Османската империя, то няма право на пълноценни легации. Ролята на Самарджиев е била формално „търговска“, но на практика той изпълнява важни дипломатически и политически функции, служейки като основен комуникационен канал между правителствата в София и Цетине. Неговите първи стъпки за създаване на условия за служебната му дейност в тогавашната черногорска столица започват с техническата организация на търговското представителство. Полагането на основите на неговата легитимност минава задължително през установяването на контакти с черногорския двор на княз Никола I и акредитирания към него чуждестранен дипломатически корпус. Важно е да се подчертае, че дейността на българското търговско представителство съвпада с периода на засилено балканско сътрудничество. Поради тази причина нашия търговски представител работи по координацията на общите интереси на двете държави по „Македонския въпрос“ и в организираната съвместно борба срещу османското влияние. Неговите доклади предоставят детайлна картина за вътрешното състояние на Черна гора, военната ѝ готовност и отношенията ѝ с Великите сили и на първо място с Русия и Австро-Унгария.

Александър Кърджиев е търговски агент в периода около 1904–1906 г. Изиграва ключова роля за преобразуването на търговското ни представителство в дипломатическо агентство. По образование е юрист. След като наследява Димитър Самарджиев неговата значима дейност определено е насочена към институционалното укрепване на тази българска институция в Черна гора. Не може да не се подчертае, че Кърджиев е представител на онази част от ранната българска интелиген-

ция с юридическо образование, което му позволява да навлезе в административните структури на младото българско Княжество. Преди дипломатическата си кариера той заема различни чиновнически позиции в държавната администрация. Описван е като опитен администратор с подчертан усет към правната документация и протокола. Поради тази причина в историческите източници винаги се подчертава, че точно неговият мандат в Цетине е белязан от прехода на агентството към по-висок дипломатически статут. Без съмнение това е важна стъпка, която отразява нарасналото политическо значение на отношенията между София и Цетине. Кърджиев активно работи за сближаване на България с черногорския княз Никола I. Неговите доклади до София са богати на анализи за сръбското влияние в Черна гора и за реалните възможности за общи антиосмански действия. Той полага усилия за утвърждаване на българското културно влияние, поддържайки тесни връзки с местната интелигенция и информирайки София за нуждите от българска литература и учебници за местните библиотеки. Неговата официална преписка, включително политически рапорти и изложения, са важен източник за информация за една епоха, която е оставила трайни вълнуващи следи в българо-черногорските взаимоотношения.

Дипломатическите отношения са прекъснати на 13 юни 1913 г. по време на Втората Балканска война (Междусъюзническата война), в която Черна гора участва на страната на Сърбия. На 24 юни 1913 г. българският посланик в Цетине Недялко Колушев се обръща с молба към руското посолство то да представлява българските интереси в Черна гора и напуска столицата. От своя страна черногорският министър на външните работи Петър Пламенац връчва на руската легация официално съобщение, с молба то да бъде предадено на българското правителство, в което се обясняват причините за прекратяване на дипломатическите отношения. През следващия период от няколко десетилетия, характерни с липсата на преки дипломатическа комуникация между България и Черна гора, се замества от поддържанет на междудинастическите им връзки, които остават активни и до днес. Известни са близките приятелски отношения между цар Фердинанд I и крал Никола I, както и фактът, че цар Борис III е женен за Йоанна Савойска, внучка на крал Никола I. След присъединяване на Черна гора към Кралството на сърби, хървати и словенци през 1918 г. директните отношения между София и Цетине на практика са блокирани. Те са включени в общия контекст на отношенията с кралството, а по-късно с Югославия и са доминирани от Белград. Със започването на разпада на бивша Югославия интересът на българската дипломация към отделните ѝ републики бележи нови реални измерения в положителна посока.

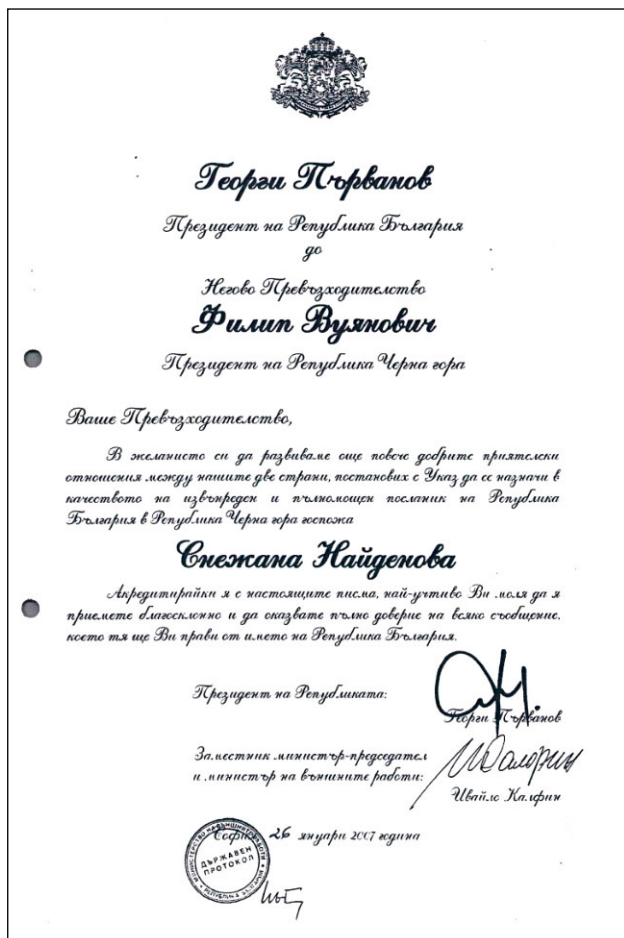
* * *

След 1999 г. през следващите няколко години особена роля в българо-черногорските отношения играе обществената дипломация. Важно място в този процес заема първото по рода си Дружество за българо-черногорско приятелство „Черно море – Адриатика”, учредено в края на същата тази година и регистрирано през 2000 г. Учредителите на това сдружение още тогава, давайки си ясна сметка, че Черна гора ще стане независима държава в следващите няколко години, се заемат с амбициозната задача да подготвят обществата и в двете страни за момента, когато официалните двустранни дипломатически отношения ще бъдат възстановени. Целта е изграждането на максимално широки контакти във всички сфери на обществения живот и формирането на дух на доверие и взаимно познаване. За тази си мисия те получават подкрепата на тогавашния български вицепрезидент Тодор Кавалджиев и президента на Черна гора Мило Джуканович. Следва период на активна работа в много направления – съдействие за установяване на партньорски отношения между отделни организации и институции, включително и държавни; започване на процедури по побратимяване на различни градове; провеждане на научни конференции и срещи по въпроси от взаимен интерес; размяна на различни културни продукти, в това число и изработването на телевизионни филми; организиране на бизнес посещения и др. В своята цялост всичко това довежда до успешното създаване на пряк канал за комуникация между България и Черна гора по който протичат широк кръг въпроси свързани с гражданското общество. По този начин се постига своеобразно „преоткриване” на двете страни и се формира траен интерес към взаимното опознаване. За съжаление едно трагично събитие – катастрофата при река Лим на 4 април 2004 г., при която загинаха 12 български деца, а останалите бяха спасени от местните черногорци, прикова вниманието на обществеността и в двете страни. Този тъжен акт още веднъж свърза емоционално нашите два народа, извади на повърхността позабравената през годините духовна близост на българи и черногорци и даде импулс на политиците за действие. Във времето преди обявяването на черногорската независимост, специално внимание заслужава добрата комуникация между президентствата на двете страни, издигната на ново ниво след това. Изключително позитивна роля в този период играе и Дипломатическият институт в София, който и до днес съхранява живия си интерес и активна позиция към Черна гора. Натрупаната по този начин критична маса от информираност на обществото и убеденост у политиците доведе до откриването на 20 октомври 2004 г. на Генерално консулство на България в Подгорица,

с генерален консул г-жа Снежана Найденова. Консулството се открива в присъствието на министрите на външните работи на двете страни – г-н Соломон Паси и г-н Миодраг Влахович. Две години преди обявяването на независимостта на Черна гора българската държава демонстрира готовността и желанието си да възстанови дипломатическите отношения с Подгорица, веднага след като се създадат необходимите за това условия. След като на 3 юни 2006 г. черногорският парламент официално одобри резултатите от проведения се на 21 май същата година референдум и прие декларация, с която обяви независимостта на държавата на 12 юни 2006 г., много скоро след това, на 2 август същата година, са установени и официални дипломатически отношения на ниво посолства чрез подписването в София на Съвместно комюнике от министрите на външните работи на двете страни – г-н Ивайло Калфин и г-н Миодраг Влахович. Генералното консулство е издигнато в ранг Посолство, което е официално открито на 11 декември 2006 г. от заместник-министъра на външните работи на Република България Любомир Кючуков и министъра на външните работи на Черна гора, Милан Рочен. По време на откриването е подписано съвместно изявление по повод 110 години дипломатически отношения между България и Черна гора.

Снежана Найденова (род. 1950 г.) е първият извънреден и пълномощен посланик на Република България в Черна гора след възстановяването на нейната независимост. Поема официално поста на 14 февруари 2007 г. след като връчва акредитивните си писма на президента на Черна гора Филип Вуянович. Най-важната ѝ задача е да постави основите на българското дипломатическо представителство в новопръвъзгласената държава и да развие двустранните политически и икономически отношения. Мандатът ѝ приключва в края на 2008 г. Снежана Найденова остава в историята на българската дипломация като човека, открил първата пълноценна посолска мисия в Черна гора в модерната епоха. Макар, че престоят ѝ като посланик се оказва твърде кратък, това не означава че в него липсва наличие на съществени инициативи. Това е време през което дейността на посолството е фокусирано върху утвърждаването на дипломатическото присъствие на страната в Черна гора. Основен приоритет е пълното структуриране на мисията и установяването на контакти с черногорските институции в контекста на признаването на независимостта на страната от България. Нашата страна се позиционира като ключов партньор, споделящ своя опит от присъединяването към ЕС (януари 2007 г.) и НАТО. Инициативите от българка страна са насочени към оказване на експертна помощ за ускоряване на реформите в Черна гора. След като през март 2008 г. България официално признава независимостта на Косово, посолството играе важна роля

в координирането на регионалните позиции и поддържането на стабилен политически диалог с черногорското правителство в този чувствителен за Балканите период. Нашето посолство полага усилия и към създаване на условия за увеличаване на стокообмена и туристическия поток с Черна гора, както и към активизиране на преките контакти между местните власти на двете страни. През мандата на Снежана Найденова в Подгорица са предприети съществени стъпки към изграждането на правната и институционална рамка на

Факсимиле на акредитивното писмо от Георги Парванов, президент на България до Филип Вуянович, президент на Черна гора за акредитирането на посланик Снежана Найденова за посланик на Републи-

ка България в Република Черна гора отношенията между България и Черна гора. Подписването на Споразумение за сътрудничество в евроатлантическата интеграция (декември 2007 г.) е една от най-значимите двустранни инициативи през периода. България официално се ангажира да предоставя експертна помощ на Черна гора в процеса на присъединяване към Европейския съюз и НАТО за период от три години. Посолството координира ключовия дипломатически акт по едновременно признаване на Косово от страна на България, Хърватия и Унгария, което е стратегически ход за стабилизиране на региона. Нашата дипломатическа мисия активно подпомага Черна гора при подписването на нейното Споразумение за стабилизиране и асоцииране с Европейския съюз през октомври 2007 г., споделяйки българския опит от предприсъединителния период. В контекста на членството на България в ЕС (от 1 януари 2007 г.), посолството съдейства на Черна гора за адаптирането на двустранната търговия към европейските стандарти и квоти. През посочения период се провеждат консултации за насърчаване на български инвестиции в черногорския туризъм и енергетиката. Правят се първи крачки за установяване на преки контакти между университети, които по-късно залягат в официални споразумения за обмен на студенти и преподаватели. Посолството организира първите самостоятелни представяния на българската култура в Подгорица и Цетине, целящи да подчертаят историческата близост между двата народа.

Като посланик на България в Черна гора за периода между 2009-2013 г. **Мая Добрева** (род. 1961 г.) по време на мандата си активно участва в утвърждаването на двустранните отношения, включително организиране на официални приеми за националния празник (например през март 2013 г.) и инициативи за Деня на Европа. Тя се фокусира върху подкрепата на европейската интеграция на Черна гора и укрепването на двустранните българо-черногорски икономически и културни връзки. Особено полезно е нейното съдействие за сътрудничество, изразяващо се с прекия контакт с Александър Пейович (главен преговарящ на Черна гора), насочено към споделяне на българския опит в преговорния процес. В сферата на икономическото и регионално сътрудничество усилията ѝ са насочени към увеличаване на стокообмена, като се организират форуми за запознаване на черногорския бизнес с възможностите на българския пазар. През 2012 г. Добрева активно участва в дискусии на Дипломатическия институт към нашето Министерство на външните работи относно регионалната стабилност на Балканите и ролята на България като фактор на сигурност в Югоизточна Европа. През периода на нейното присъствие в Черна гора като посланик се подписват и подготвят поредица от секторни спогодби в области като

здравеопазването, образованието и социалната политика, които служат за основа на съвременните българо-черногорски отношения. Тези значими приноси на посланик Мая Добрева станаха причина да ѝ напиша писмо до нейното ново назначение – посланик на България в Молдова – като я информирах, че в този мой труд съм отделили място и за нейната дипломатическа дейност в Черна гора. Цитирам изцяло нейния отговор: „Здравейте г-н Мангачев и много Ви благодаря за вниманието. Аз оставам досега единственият български посланик в Черна гора, отличена с държавно отличие от президента за изключителен принос в развитие на двустранните отношения и съдействие за преговорния процес за присъединяване към ЕС – *Crnogorska zastava drugi red*. Това е най- високото държавно отличие, Черногорски флаг втора степен, което първо се дава на граждани извън Черна гора. За мен това е много голямо признание, държавата знаете е малка и не дава държавни отличия на посланици, мои колеги след мен получиха значки, колегата преди мен няма пълен мандат на посланик, беше генерален консул, но също има значителен принос - Снежана Найденова . С г-н Пейович сме все още в тесен контакт, сега оказва помощ на Молдова и идва периодично, а аз съм в Молдова от 2023 година. Поздрави и успех ! Мая Добрева, 13.02.2026 г.“.

Своя мандат като посланик на България в Черна гора за периода между 2014 и 2018 г. който осъществява **Младен Червеняков** (род. 1954 г.) е насочен към подкрепа на усилията на Черна гора за членството ѝ в ЕС и НАТО. Червеняков активно съдейства за евроатлантическия път на Черна гора, подчертавайки лидерската ѝ позиция в региона. По време на Българското председателство на Съвета на ЕС (2018 г.) той координира различните инициативи в тази насока. Една от тях е например „Дестинация Балкани“, която включва на равноправна основа Черна гора да участва в развитието на съвместни туристически маршрути в Югоизточна Европа, включващи обекти на ЮНЕСКО, с цел привличане на туристи от далечни пазари като Азия и Америка. Не може да не се отчете приноса на Червеняков в задълбочаването на икономическите връзки в сектора на енергетиката, включително в контекста на проекта за подводен енергиен кабел между Черна гора и Италия. Като представител на държавата, председателстваща Европейския съюз, той организира редовни срещи на посланиците на страните членки на ЕС в Подгорица с държавното ръководство на Черна гора. Ръководеното от него посолство в Цетине администрира проекти по линия на „Българската помощ за развитие“, включващи обучения за държавната администрация на Черна гора и подобряване на училищната инфраструктура.

През мандата на **Меглена Плугчиева** (род. 1956 г.) като посланик на България в Черна гора от 2019 до 2023 г. тя успява да реализира редица конкретни стъпки за модернизация на здравеопазването и укрепване на икономическите връзки, като България се позиционира като ключов донор на черногорските общини. Проектите в секторите „Здравеопазване“ и „Хуманитарна помощ“ са фокусирани предимно върху изостаналите северни райони на Черна гора като например модернизация на многопрофилната болница в Беране с подписване на споразумение за финансиране на ново нейно оборудване. Интерес представлява и проектът „Отговор на COVID-19 в северната част на Черна гора“, включващ българска доставка на апаратура за диагностика и лечение за община Жабляк. Посланик Плугчиева лично предава на същата тази община напълно оборудван специализиран медицински автомобил-линейка, закупен със средства от българската помощ за развитие на стойност близо 29 000 евро. Реализирано е от страна на посолството спешно медицинско оборудване за община Никшич като подписаното споразумение е за проект, насочен към подобряване на капацитета на спешната помощ в този град. В разгара на пандемията България дарява 200 комплекта висок клас лични предпазни средства (костюми за многократна употреба, шлемове и очила) за черногорските лекари. Основен приоритет в дейността на посолството остава активизирането на преките контакти между бизнеса на двете страни. В това отношение Българо-Черногорска търговско-промишлена палата активно се включва в организирането на редица бизнес форуми и срещи в Подгорица и София. По инициатива на посланик Плугчиева през ноември 2019 г. е реализирано тридневно бизнес посещение в Подгорица на български компании от строителните сектори, както и техни срещи с Търговската камара на Черна гора, ИТ и хранително-вкусовата промишленост. Тя е човекът, който лобира за участие на български фирми в приватизационните процеси в Черна гора и в големи инфраструктурни проекти най-вече в областта на енергетиката и строителството на пътища. Посолството успешно идентифицира ниши за износ на български стоки – основно хранителни продукти и сладкарски изделия.

Счетов за необходимо да допълня горните редове с нови данни като за целта се обърнах лично към г-жа Меглена Плугчиева. Тя любезно откликна на моята молба като ми даде следния отговор: *“Уважаеми г-н Мангачев, посолството през целия период подкрепяше черногорските институции с експертна помощ в подготовката на страната за пълноправно членство в Европейския съюз. Сериозен дял в работата на посолството през този период заемаше и културната дипломация и засилване на културно-историческите връзки между двете страни.*

Множество изложби бяха организирани от българска страна в Подгорица и Цетине, като особено се открои представянето на черногорската изложба посветена на първата печатница на кирилица и представянето ѝ в Националната библиотека в София по повод 150-годишния юбилей на Българската Академия на науките. Изложбата бе организирана от посолството като бе осигурено и подписване на споразумение за партньорство между двете министерства на културата на България и Черна гора, както и между БАН и Матица Църногорска. Такова партньорство за дигитализация на ценни артефакти бе осигурено и между Националната библиотека на България и Матица Църногорска и Държавните архиви на Черна гора. Специално внимание бе отделено за популяризиране на известни черногорци, играли важна роля в българския политически живот, като д-р Петър Ораховац, който е бил председател на XIV-то Народно събрание през 1910–1911 година. Важна част в работата на посолството бе създаване и подкрепа на университети на двете страни и бе организирана студентска борса в Подгорица с участие на представители на български университети за привличане на черногорски студенти на обучение в България. Друг акцент в работа на посолството бе осигуряване на контакти и подпомагане на партньорството между общините от двете страни. Наред със съществуващите бяха добавени нови: между Несебър и Котор, между Велико Търново и Цетине, Троян-Даниловград. 12.III.2026 г. “.

По повод нейното окончателно отпътуване от страната, през декември 2022 година, посланик Меглена Плугчиева е удостоена с най-високото отличие на Черна гора „Медал за заслуги на Черна гора“.

Официалното встъпване на 1 февруари 2023 г. на **Стефан Димитров** (род. 1966) като посланик на България в Черна гора е белязано с редица инициативи, насочени към по-нататъшното укрепване на двустранните политически отношения, на транспортната свързаност, здравеопазването, инфраструктурата и културния обмен с тази държава. С цел да получим по-пълна информация за богатата дипломатическа дейност в Черна гора на нашия посланик г-н Димитров се обърнахме с лична молба към него. По-долу поместваме неговия официален отговор и интервюто, което той бе любезен да ни даде.

Уважаеми господин Мангачев,

Благодаря за възможността да участвам във Вашето ново издание, посветено на отношенията между Република България и Черна гора, като споделя приноса на посолството ни в Подгорица.

От самото начало на мандата ми през януари 2023 година досега, в основата на дейността на посолството на България е приемствеността, надграждането на постигнатото и разширяването на сферите на сътрудничество. Това не беше трудно, защото всички колеги преди мен бяха създали всички необходими условия. Благодарение и на тях, всички врати, в това число на най-високо държавно, парламентарно и местно ниво, бяха широко отворени за българския посланик. На тези, които не бяха отваряни, почукахме. В това помогна и продължава да помага нашият почетен консул адвокат Новича Йовович, който вече близо 15 години отделя част от времето си за делата български.

Както знаем, културата е най-добрият посланик на всяка една държава. През годините на моя мандат се стремях да допринеса за духовното сближаване на нашите два народа посредством гостуванията на български изпълнители, артисти, художници, поети, писатели, музиканти и други културни дейци, които доближиха до черногорската публика богатството и креативността на нашите творци.

Всяка година българското посолство отбелязваше спасяването на българските евреи по време на Втората световна война, като бяха излъчвани документални и игрални филми, организирани множество изложби и концерти.

Посолството продължи практиката да съдейства за разширяване и задълбочаване на сътрудничеството между местните власти на двете страни, като през 2025 година бяха сключени договори за по-братимяване между Троян и Даниловград, Банско и Мойковац, включващи конкретни проекти.

С почит,

Стефан Димитров
Извънреден и пълномощен посланик

– Уважаеми г-н Посланик, отношенията на България с Черна гора имат дългогодишна традиция. Бихте ли споделили какви са техните нови измерения?

– Периодът 2023–2025 година, както и първото тримесечие на 2026 г., бяха изпълнени с множество посещения на двустранна основа, както и за участие в международни форуми. Две президентски посещения в двете посоки, две посещения на нашия вицепрезидент, наш ми-

нистър-председател в Подгорица, черногорски председател на Скупщината (парламента) г-жа Даниела Джурович в София. Председателят на черногорския парламент откри съвместно с министъра на външните работи г-н Иван Кондов изложбата „Фрагменти от модерното изкуство в Черна гора“ от колекцията на Националния музей на Черна гора. Следва да отбележа, че 2025 г. беше белязана от няколко посещения на високо и най-високо равнище, които потвърдиха отличното ниво на двустранните отношения и дадоха заявка за тяхното възходящо развитие и в бъдеще. През м. май 2025 г. тогавашният вицепрезидент и настоящ президент на Република България г-жа Илияна Йотова бе на посещение в Черна гора, по време на което заедно с министрите на културата на двете страни и кмета на Цетинье откриха улица и паметна плоча на името на патриарха на българската литература Иван Вазов в старата столица Цетине. През м. септември 2025 г. министър-председателят Росен Желязков осъществи официално посещение в Черна гора по време на което проведе срещи с министър-председателя Милойко Спаич, президента Яков Милатович, с представители на културните и образователни среди в Черна гора. Важен акцент по време на посещението бяха обсъждането на начините за укрепване на свързаността между нашите две страни и по-специално за установяването на редовна въздушна линия между столиците София и Подгорица. Освен това министър-председателите Желязков и Спаич подписаха Споразумение за научно и технологично сътрудничество между България и Черна гора. Този документ дава нова перспектива за развитие на двустранното сътрудничество в науката, технологиите и иновациите с акцент върху двустранни проекти, мобилността на учени и обмена на данни и информация за съвместни научни изследвания. Общо е схващането, че инфраструктурната свързаност представлява важно условие за развитието на бизнеса. В тази връзка, след 7-годишна пауза, през април тази година предстои свикването на заседание на Смесената българо-черногорска междуправителствена комисия за икономическо сътрудничество в Подгорица, както и провеждането на съпътстващ бизнес-форум.

– *В нашия разговор споменавате за важния проект, насочен към изграждане на въздушен коридор между нашите две страни. На какъв етап се намира той?*

– Намирам за особено показателен факта, че по време на срещата на министър-председателя на Черна гора Милойко Спаич с министърът на туризма Евтим Милошев е обсъдена идеята на българската страна за създаването на интегриран туристически продукт, който обединява България, Черна гора и Албания. Това е т.нар. „Дестинация Балкани“ като се отдава голямо значение на създаването на директна самолет-

на линия между София и Подгорица. За тази цел министрите на транспорта г-н Караджов и г-жа Вукичевич подписаха Двустранна декларация за сътрудничество за създаване на работна група, която да реализира в бърз порядък свързването на София и Подгорица чрез директна въздушна линия.

– Добре известно е, че туризма играе много съществена роля в отношенията между държавите. Каква е Вашата оценка за осъществяваните на взаимно изгодна основа инициативи на България и Черна гора в това отношение?

– Въпросът наистина е много важен. Разменените посещения на министрите на транспорта и туризма между двете страни са само част от тази положително развиваща се тенденция. Министрите на туризма на двете страни подписаха План за съвместни действия за периода 2025–2027 г. С този документ двете държави поеа ангажимент за засилване на сътрудничеството в ключови туристически направления и приоритетно най-вече в зимния, културен, винен, поклоннически и СПА туризъм, изразявайки воля за осигуряване на директна въздушна свързаност между тези балканските столици.

– В какво конкретно се изразява важното място в подкрепата на България за европейския път на Черна гора?

– На първо място това е официалната българска Помощ за развитие на Черна гора. Посредством нея през годините бяха безвъзмездно финансирани различни проекти в областта на черногорското социално-икономическо, образователно, културно и здравно развитие, в насърчаването на гражданското общество и подпомагането на изграждане на административен капацитет на обща сума от близо половин милион евро. За времето, през което имам удоволствието и задължението с мандата ми като посланик, бяха реализирани следните важни проекти: „Обновяване на здравния център – реконструкция на покрив и бордюри около сградата на здравния център“ – община Мойковац - на стойност 68 703 лева; финансиране на програмата „По-високо ниво на образование и умения на деца и младежи с увреждания чрез разработване на иновативни методи на обучение“ на неправителствената организация „Асоциация на родителите на деца с увреждания в развитието – Подгорица“, на стойност 68 432 лева. Към този списък следва да добавя както „Women’s Rural Action“ с бенефициент Министерството на социалните грижи, грижата за семейството и демографията, размер на безвъзмездното финансиране 21 257,82 лева, така и „DoM: Doclea Mosaic – Diversifying of Touristic Portfolio of Podgorica“ с бенефициент Музеи и галерии – Подгорица, размер на безвъзмездното финансиране 119 892 лева.

– *Какво бихте споделили по отношение на културните инициативи, които българското посолство е реализирало в Черна гора?*

– И през 2025 година, спазвайки традицията, в календара на българското посолство в Подгорица доминираха културните събития. Започнахме с Месец на българското кино, отбелязващ 110-годишнината му. Прожектирахме три български филма в четири града: Подгорица, Бар, Биело Поле и Мойковац. С помощта на общините Цетинье, Бар и Подгорица осъществихме две балетни представления на Русенската държавна опера в Националния театър в Подгорица и Зетски дом. България беше страна-гост на Панаира на книгата в Подгорица, по време на който проведохме Дни на културата на България и бяха открити от вицепрезидента г-жа Йотова, сега президент, и министъра на културата на България г-н Мариан Бачев. В Подгорица гостува Плевенската филхармония с акордеонистката Вероника Тодорова и Народния театър „Иван Вазов“. След това последваха два концерта на етно джаз групата „Белонога“ в Подгорица и Тиват. Денят на Съединението на България беше отбелязан през септември 2025 г. във факултета за политически науки на Университета на Черна гора в Подгорица с откриване от министър-председателя на България Росен Желязков на бюст паметник на Александър Батенберг, нашият първи княз след Освобождението през 1878 година. Премиерът на България изнесе лекция пред представителите на академичните среди. Всред съществените инициативи на посолството бих добавил ежегодното отбелязване на спасяването на българските евреи по време на Втората световна война, като бяха осъществени следните инициативи: съвместно с Черногорската кинотека и в сътрудничество с Асоциацията на евреите в Черна гора бе излъчен документалния филм „Извън хватката на Хитлер“, открита бе изложбата „Евреите по българските земи“ и бе излъчен документалния филм „49,172“ с любезното съдействие на националната телевизия на приемашата страна RTCG. От своя страна Българска национална телевизия организира излъчването в националния ефир на Черна гора на филма „След края на света“ на режисьора проф. Иван Ничев; бе представена изложбата от картини на български художници с еврейски произход от фонда на Художествена галерия – Русе; в рамките на Европейските дни на еврейската култура българската акордеонистка Вероника Тодорова изнесе концерти в Подгорица и в градската галерия на град Бар, включващи класически музикални произведения и творби на еврейски композитори. Международният ден в памет на жертвите на Холокоста беше отбелязан и през 2026 г. с излъчването в Кинотека Подгорица на късометражния филм „Хени. Приятелството – смисъл и спасение“, създаден от Центъра за еврейско-българско сътрудничество „Алеф“ с худо-

жествен ръководител на продукцията проф. Иван Ничев, режисьор Любомир Попов и сценарист Татьяна Гранитова. Изпълнителката на главната роля Катрин Димитрова представи Международния младежки литературен конкурс „Който спаси един човешки живот, спасява цяла вселена“, вследствие на което в тазгодишното издание участва с есе ученик от Черна гора. Посолството активно се включва във всички инициативи и форуми на Скупщината, изпълнителната власт, дипломатическия корпус и НПО, посветени на темата за жените, ролята и мястото им в обществено-политическия и икономически живот на страната. Беше споделен българският богат опит и постижения за равенството между половете и успехите на българските жени с активното им участие на ръководни позиции във всички сфери на обществения и политически живот. През 2026 г. предстои откриване на улица на името на Петър Негош във Велико Търново. Разменените посещения на министрите на културата на двете страни, както и на министрите на младежта и спорта, надявам се, значително допълват богатата палитра от контакти на най-различни равнища между България и Черна гора.

– Как оценявате бългало-черногорските отношения на общинско равнище?

– Оценявайки високо важноста на партньорството между общините от двете страни, посолството продължи практиката да съдейства за разширяване и задълбочаване на сътрудничеството между тях, поощрявайки конкретни дейности, както и чрез участие в празничните церемонии и мероприятия на общинските центрове в Черна гора. През 2025 г. бяха сключени договори за побратимяване между Троян и Даниловград, Банско и Мойковац, с което съществуващите партньорства станаха осем на брой. На 6 март т.г. представители на общините от българските побратимени градове взеха участие в конференция в Бъело полъе, на която обмениха опита си от присъединяването към Европейския съюз с колегите си от Черна гора.

* * *

Намирам, че направения по-горе анализ на градивната дейност на българския дипломатически корпус в Черна гора е имал през целия период на неговото съществуване само и единствено съществено полезен приносен характер за укрепването и развитието на преките отношения между двете братски държави. Защото винаги успешно е давал добра, документално пълна картина, за постоянно проспериращите техни връзки и контакти на най-различни равнища. Към днешна дата далече не случаен е изводът, който правят в общата си оценка София и Подгорица, че настоящите двустранни отношения са на отлично ниво. В политиче-

ската сфера между двете страни няма отворени въпроси или конфликтни проблеми. Нещо повече - и двете държави са приели общите евроатлантически ценности и активно работят за тяхната реализация с цел подобряване благосъстоянието и сигурността на гражданите си. Безспорно България, като член на НАТО и ЕС, е по-напред в този процес и нейната готовност да споделя своя опит се приема от Черна гора добронамерено и със желание. Близкият емоционален манталитет на гражданите и фактът, че България бе от последните нови членки на ЕС и опитът ѝ в тази посока е най-пресен, прави неговото споделяне толкова полезно за Черна гора. Без съмнение за добрите ни дипломатически отношения спомага и фактът, че в исторически план между двете страни няма излишна обремененост, а само наситени с емоционално възвишени чувства страници. Това е доста рядко явление, като отчитаме понякога прекалено натоварените с негативен историзъм отношения на Балканите, което ни дава уникално предимство. Особено важен от политическа гледна точка е фактът, че България първа признава независима Черна гора след Берлинския конгрес. Този известен на черногорците момент създава изключително позитивна обществена нагласа в страната към България и българската дипломация. Формираната по този начин чудесна благосклонност беше запазена дълги години, въпреки войните и конфликтите, случили се в региона. Изборът на България да признае първа независимостта на Черна гора е знаков акт на солидарност, който поставя основите на дълготрайни дипломатически отношения. Те са изминали дълъг исторически път, за чието начало поставено от Георги Раковски и последващо развитие бяха отделени доста страници в това проучване.

В контекста на този анализ не може да не се посочи, че всички споразумения, меморандуми, срещи на най-различни равнища са преминавали през ръцете и нервната система на всички посланици на България и Черна гора. Близкият манталитет, сходната история, липсата на историческа обремененост, мултикултурализмът и на двете ни славянски общества са идеална основа за разгръщането на все по-активен обмен. Това ще бъде постигнато като последователно се преодолеят пречките пред често срещания недостиг на средства за култура; чрез задълбочаване на информираността в двете страни за културните им форуми и образователни възможности; по-нататъшно развитите на преки контакти между институциите, организациите, колективите в областта на културата и отделните творци. Казано с две думи: културната дипломация определено има сериозен дълг към гражданите и на двете страни.

В Черна гора живеят по официални данни 26 българи. Двете държави си сътрудничат особено активно в областта на консулските услуги. Съгласно подписано през 2008 г. споразумение България предста-

влява Черна гора по консулски и визови въпроси в Армения, Азербайджан, Грузия, Молдова и Казахстан. Този факт говори достатъчно красноречиво за степента на взаимоотношенията между София и Подгорица. На официална церемония на 9 юни 2025 г. посланик Стефан Димитров и Васил Дурев, завеждащ Консулската служба, откриха нейния нов офис към посолството на Република България в Черна гора. Специален гост на събитието от страна на Министерството на външните работи на Черна гора беше г-жа Ивана Джуканович, и.д. генерален директор на Генерална дирекция за консулски отношения и диаспора.

В процеса на работата ми в архива на Министерството на външните работи, до който ми бе даден официален достъп установих, че всички анализи, които правят в своите доклади нашите посланици по отношение на съвременните двустранни отношения между България и Черна гора показва, че те се характеризират освен с изключително високото си политическо ниво на приятелство и разбирателство, но и със сериозен допълнителен ресурс за разширяването и задълбочаването им във всички сфери от обществения живот. Уникалността на историческите ни отношения с Черна гора днес дава възможност да изиграем ролята на добронамерен водещ партньор на Подгорица по пътя ѝ на евроатлантическата и европейска интеграция. Черна гора е едно от малкото места на Балканите, където България, с опита си като член на НАТО и Европейския съюз, е в състояние да инспирира и утвърждава процесите на обществено развитие в духа на споделените ни ценности.

Към списъка с добри начинания не може да не бъде поставено и взетото на 27 януари 2024 г. решение на Министерският съвет на Република България да даде съгласие за откриване на почетно консулство на Черна гора със седалище в гр. Ловеч и с консулски окръг, обхващащ територията на областите Ловеч, Плевен, Враца, Монтана и Видин. Функциите на почетен консул се изпълняват от Петър Самаров. Той е дългогодишен главен изпълнителен директор и финансов директор на компанията „Йобекс България“. Носител е на наградата „Бизнесмен на годината за средни предприятия“ за 2022 г. Откриването на почетно консулство на Черна гора в Ловеч без съмнение ще допринесе за засилване на двустранните търговско-икономически, културни и образователни връзки между България и Черна гора.

* * *

В своята цялост това проучване би следвало да бъде окачествено като дипломатическа памет в историята на отношенията между България и Черна гора. То няма за цел да застава пред прага на едно повествование без да пристъпва към историческата реалност на времето

и административния спомен, между добронамерената политическа воля и безспорните архивни факти. Всичко публикувано на горните страници може да е всичко друго, но не и някакъв сух документален отчет. А искрено желание за задълбочено и целенасочено усилие за възкресяване на дипломатическото минало от което да се изведе вълнуващата същност на сегашното българо-черногорско перспективно настояще. Това е опит да се постигне, на базата на анализ на огромен масив от малко известни факти, данни и свидетелства, в максимална степен значимия, но често оставащ „зад кулисите“ стойностен принос на българския дипломатически корпус в Черна гора. Всички български дипломати без изключение там са проявявали завидно чувство за висок професионализъм. В продължение на години този техен плам и всеотдайност никога не угасват. Защото са се водели от една благородна мисия: да надграждат постоянно двустранните ни отношения с подчертано дълбоко уважение към народа и държавното ръководство на Черна гора. Документално подкрепеното осмисляне на миналото и на сегашното ни време не е самоцел в тази научна публикация. А искрено желание да се посочат светлите перспективи за бъдещето между двете братски страни, превръщащи историческото наследство в жив капитал за утрешния ни ден.

Petko MANGACEV

THE CONSTRUCTION ACTIVITY OF THE BULGARIAN DIPLOMATIC CORPS IN MONTENEGRO (1897–2026)

Summary

In its entirety, this study should be qualified as a diplomatic memory in the history of relations between Bulgaria and Montenegro. All Bulgarian diplomats there, without exception, have demonstrated an enviable sense of high professionalism. Everything published on the above pages may be anything but a dry documentary report. But a sincere desire for a thorough and purposeful effort to resurrect the diplomatic past from which to derive the exciting essence of the current Bulgarian-Montenegrin perspective present. This is an attempt to achieve, based on the analysis of a huge array of little-known facts, data and testimonies, to the maximum extent the significant, but often remaining „behind the scenes” valuable contribution of the Bulgarian diplomatic corps in Montenegro. The documentary-supported understanding of the past and our present is not an end in itself in this scientific publication. But a sincere desire to point out the bright prospects for the future between the two fraternal countries, turning the historical heritage into living capital for our tomorrow.